

Wales Centre for Public Policy
Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru

Atal digartrefedd pobl ifanc

**Adolygiad rhyngwladol
o dystiolaeth: Crynodeb
gweithredol**

**Kaitlin Schwan, David French, Stephen Gaetz,
Ashley Ward, Jennifer Akerman, & Melanie Redman**

Awst 2018

Ein cenhadaeth

Sefydlwyd Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru ym mis Hydref 2017. Ei chenhadaeth yw gwella polisïau a gwasanaethau cyhoeddus drwy gefnogi gweinidogion a gwasanaethau cyhoeddus i gael mynediad at dystiolaeth annibynnol cydnerth ynghylch beth sy'n gweithio.

Mae'r Ganolfan yn cydweithredu ag ymchwilwyr blaenllaw ac arbenigwyr polisi eraill er mwyn cyfodod a pharatoi tystiolaeth sy'n bodoli a chanfod bylchau ble mae angen cynhyrchu gwybodaeth newydd.

Mae'r ganolfan yn annibynnol ar y llywodraeth ond mae'n gweithio'n agos gyda llunwyr polisïau ac ymarferwyr er mwyn datblygu syniadau ffres ynghylch sut mae mynd i'r afael â heriau strategol ym meysydd iechyd a gofal cymdeithasol, addysg, tai, yr economi a chyfrifoldebau datganoledig eraill. Mae'n:

- Cefnogi Gweinidogion Llywodraeth Cymru i ganfod, defnyddio a chael mynediad at dystiolaeth awdurdodol ac arbenigedd annibynnol all helpu i hysbysu a gwella polisi.
- Gweithio gyda gwasanaethau cyhoeddus er mwyn cynhyrchu, gwerthuso, cymhwyso a chael mynediad at dystiolaeth ynghylch beth sy'n gweithio o ran mynd i'r afael â heriau economaidd a chymdeithasol allweddol; a
- Defnyddio ei gwaith gyda Gweinidogion a gwasanaethau cyhoeddus er mwyn gwella dealltwriaeth o sut y gall tystiolaeth hysbysu a gwella polisïau a gwasanaethau cyhoeddus a chyfrannu at ddamcaniaethau llunio a gweithredu polisïau.

Drwy secondiadau, lleoliadau PhD a'i rhaglen Prentisiaethau Ymchwil, mae'r Ganolfan hefyd yn helpu i greu capasiti ymysg ymchwilwyr i ymgysylltu ag ymchwil dylanwadol sydd yn berthnasol i bolisi. I gael mwy o wybodaeth, ewch i'n gwefan yn www.wcpp.org.uk

Cyllidwyr Craidd

Sefydlwyd **Prifysgol Caerdydd** yn 1883. Wedi ei lleoli mewn prifddinas ffyniannus, mae Caerdydd yn brifysgol uchelgeisiol ac arloesol, sydd yn amcanu at feithrin perthnasoedd rhwngwladol cryf tra'n dangos ei hymrwymiad i Gymru.

Mae'r Cyngor Ymchwil Economaidd a Chymdeithasol (ESRC) yn rhan o Ymchwil ac Arloesi yn y DU, sy'n sefydliad newydd sydd yn dod â saith cyngor ymchwil y DU, Arloesi yn y DU ac Ymchwil Lloegr at ei gilydd er mwyn gwneud y mwyaf o gyfraniad pob cyngor a chreu'r amgylchedd gorau i ymchwil ac arloesedd ffynnu.

Llywodraeth Cymru yw llywodraeth ddatganoledig Cymru, sydd yn gyfrifol am feysydd allweddol bywyd cyhoeddus, yn cynnwys iechyd, addysg, llywodraeth leol a'r amgylchedd.

Cyflwyniad

Mae'r adroddiad hwn yn cynnig crynodeb o'r canfyddiadau y manylir arnynt yn yr adolygiad llawn o'r dystiolaeth,

Atal digartrefedd pobl ifanc: Adolygiad rhyngwladol o dystiolaeth gan Schwan, French, Gaetz, Ward, Akerman a Redman (2018).ⁱ Mae'n rhoi trosolwg o'r dopoleg a ddefnyddiwyd; crynodeb o'r dystiolaeth; a chrynodeb o'r argymhellion. Cafodd yr adolygiad o'r dystiolaeth ei arwain gan y cwestiynau canlynol:

- Pa ffactorau (neu batrymau o ffactorau) y mae'n hysbys eu bod yn cynyddu risg o ddigartrefedd pobl ifanc?
- Pa bolisiâu a rhaglenni sydd yn effeithiol o ran atal digartrefedd pobl ifanc?
- Beth yw nodweddion strategaethau effeithiol er mwyn atal digartrefedd pobl ifanc?
- Pa dystiolaeth sydd ei hangen o hyd er mwyn cefnogi atal digartrefedd pobl ifanc, a sut ellid ei chynhyrchu?

Topoleg ar gyfer atal digartrefedd pobl ifanc

Rydym yn dadlau bod rhaid i unrhyw ymyrraeth atal digartrefedd pobl ifanc ddigwydd yng nghyd-destun: (1) *darparu* tai ar unwaith i ieuenctid sydd yn ddigartref neu mewn cartref ansicr, neu (2) *diogelu* tai ar unwaith i ieuenctid sy'n wynebu risg o fod yn ddigartref. Rydym yn mabwysiadu topoleg Gaetz a Dej (2017) ar gyfer strwythuro'r adolygiad, ac rydym hefyd yn awgrymu y byddai hynny'n ddefnyddiol ar gyfer strwythuro syniadau polisi ynghylch atal digartrefedd pobl ifanc.

Topoleg atal digartrefedd

Ataliaeth Strwythurol	Datgymalu polisiâu, deddfwriaeth, arferion a systemau sydd yn cyfrannu at ansicrwydd tai ymhlith ieuenctid a'u teuluoedd, a'u hamnewid gyda pholisiâu sydd wedi eu dylunio i gynyddu sicrwydd economaidd, sefydlogrwydd tai, a chynhwysiant cymdeithasol i bawb.
Ataliaeth Systemau	Mynd i'r afael â diffygion sefydliadol a diffygion systemau sydd yn cyfrannu at risg digartrefedd - boed hynny'n uniongyrchol drwy danseilio gallu unigolion i gael mynediad at wasanaethau fyddai yn sefydlogi eu sefyllfa mewn perthynas â thai, neu o ganlyniad i ddiffyg cynllunio a chydlynu gyda gwasanaethau eraill.

Ymyrraeth Gynnar	Polisiâu, arferion ac ymyriadau sydd yn helpu pobl sydd yn wynebu risg eithafol o fod yn ddigartref, neu sydd wedi profi hynny yn ddiweddar, i gadw eu tai presennol neu i gael mynediad cyflym at dai newydd a phriodol.
Atal Troi Allan	Rhaglenni a strategaethau sydd wedi eu dylunio i gadw pobl sydd yn wynebu risg o gael eu troi allan yn eu cartrefi, a'u helpu i osgoi bod yn ddigartref.
Sefydlogrwydd Tai	Mentrau a chymorth sydd yn galluogi pobl i gefnu ar ddigartrefedd mewn ffordd amserol ac i beidio â bod yn ddigartref fyth eto.

Ffynhonnell: Gaetz a Dej (2017)

Crynodeb o'r canfyddiadau

Ataliaeth strwythurol

Gall ymyriadau sydd yn canolbwyntio ar leihau tlodi, cynyddu incwm, a gwella mynediad at dai fforddiadwy i deuluoedd mewn tlodi fod yn effeithiol o ran lleihau ffactorau risg digartrefedd pobl ifanc. Mae ymyriadau ataliol sydd yn lliniaru ysgogwyr strwythurol digartrefedd (e.e. drwy ddarparu cymorth ariannol i helpu pobl ar incwm isel dalu am gostau tai), yn fwy effeithiol o ran sefydlogi sefyllfa tai. Mae ymchwil hefyd yn awgrymu mai ataliaeth strwythurol (e.e. cynyddu stoc tai fforddiadwy) yn aml yw'r sylfaen i fathau eraill o ataliaeth fod yn effeithiol.

Ataliaeth systemau

Mae'r gronfa dystiolaeth mewn perthynas â digartrefedd pobl ifanc ac ataliaeth systemau yn brin mewn rhai ardaloedd, ac mae yna heriau methodolegol mewn perthynas â phriodoli cysylltiadau rhwng mathau penodol o ataliaeth systemau. Fodd bynnag, mae'r dystiolaeth fwyaf cydnerth yn bodoli ar gyfer ymyriadau ym maes llesiant plant, yn cynnwys ymyriadau sydd yn meithrin cymorth teuluol a naturiol, sydd yn ehangu gwasanaethau ôl-ofal ac yn paratoi ieuencid ar gyfer byw yn annibynnol. Hefyd mae ymchwil yn dangos bod pontio o ofal, y ddalfa, a sefydliadau gofal iechyd cleifion preswyl heb gymorth yn uniongyrchol yn achosi digartrefedd i nifer o bobl ifanc. Mae ymyriadau effeithiol sy'n cefnogi ieuencid yn ystod y cyfnodau pontio yma yn cynnwys: cynllunio rhyddhau amserol wedi ei arwain gan ieuencid; cyfryngu teuluol ac aduno cyn, yn ystod ac ar ôl gadael systemau cyhoeddus; cymorth ariannol a thai ar ôl gadael gofal neu garchar; rheoli achos wedi ei hysbysu gan drawma; rhaglenni dargyfeirio mewn carchardai; a gwell mynediad at wasanaethau iechyd meddwl a dibyniaeth ar gyfer pobl ifanc a'u teuluoedd / gofalwyr.

Ymyrraeth gynnar

Mae ymchwil a gwerthuso yn dechrau dal i fyny ag effeithiau nifer o'r modelau a'r rhaglenni ymyrraeth gynnar addawol mewn cymunedau byd-eang. Mae ymyrryd yn gynnar, pan nodir bod pobl ifanc yn wynebu risg o fod yn ddigartref, yn gritigol i ddeilliannau cadarnhaol tymor byr a hirdymor i bobl ifanc, ac mae peth ymchwil hefyd yn nodi bod hynny yn arbed costau. Mae yna dystiolaeth seiliedig ar boblogaeth sydd yn cefnogi effeithlonrwydd ymyriadau mewn

ysgolion er mwyn taclo problemau cymdeithasol, meddygol ac ariannol all arwain at ddigartrefedd. Hefyd, gall tai seibiant, ynghyd â chyfryngu teuluol a chymorth aduno, fod yn effeithiol. Mae tystiolaeth hefyd yn dangos bod pobl ifanc a'u teuluoedd yn elwa'n fawr iawn o fynediad cynnar at gymorth iechyd meddwl a dibyniaeth sydd wedi ei hysbysu gan drawma. Fodd bynnag, mae angen ymchwil helaeth er mwyn gwella dealltwriaeth o effeithiolrwydd rhaglenni ymyrraeth gynnar o ran atal digartrefedd pobl ifanc, cyfraniad perthnasol gwasanaethau rhaglenni unigol mewn perthynas â deilliannau a arsylwir, a deilliannau ymyrraeth gynnar ar gyfer grwpiau penodol o bobl ifanc.

Atal troi allan

Mae'r gronfa dystiolaeth ar gyfer atal troi allan yn fychan ac amrywiol. Mae hynny yn golygu bod cymharu effeithiolrwydd cymharol ymyriadau yn anodd. Ychydig iawn o wybodaeth sydd yn bodoli am atal troi allan a blaengaeadau yn achos pobl ifanc, ac mae hynny yn golygu ei bod yn anodd pennu: (1) pa ymyriadau sydd yn fwyaf effeithiol ar gyfer pobl ifanc, (2) pa ffactorau sydd yn effeithio ar effeithiolrwydd yr ymyriadau yma ar gyfer pobl ifanc, (3) sut mae pobl ifanc o boblogaethau amrywiol sydd wedi eu hymylu yn ymateb i wahanol ymyriadau ataliol, a (4) y mecanweithiau mwyaf effeithiol ar gyfer ymgysylltu â pobl ifanc mewn perthynas ag atal troi allan a blaengaeadau. Fodd bynnag, yn y llenyddiaeth ar atal troi allan a blaengaeadau drwyddi draw, mae'r dystiolaeth gryfaf yn bodoli ar gyfer: (1) cymorth ariannol i denantiaid; (2) cymorth, cyngor a chynrychiolaeth gyfreithiol; a (3) cymorth cynhwysfawr ynglŷn ag arian, tai, iechyd, cyfryngu a rheoli achos. Mae tystiolaeth yn awgrymu mai'r ffordd fwyaf effeithiol o atal troi allan yw darparu adnoddau cadarn ar unwaith (h.y. tai, cymorth ariannol).

Sefydlogrwydd tai

Mae sefydlogrwydd tai yn cael ei wella ar gyfer pobl ifanc drwy gynyddu mynediad at gymorthdaliadau tai a chymorth ariannol, yn ogystal â meithrin sgiliau rheoli arian. Mae cryfder y dystiolaeth sydd yn cefnogi Tai yn Gyntaf a Thai yn Gyntaf i Bobl Ifanc yn awgrymu bod y model yma yn addawol. Dylid cynnig sbectrwm o opsiynau tai, a dylai rhaglenni gael eu teilwra i fodloni anghenion datblygiadol pobl ifanc. Dylai gwasanaethau cymorth fod ar gael i fodloni anghenion amrywiol pobl ifanc, a dylid eu teilwra yn unol â'r anghenion a fynegir gan bob unigolyn ifanc. Hefyd dylai hyd a dwyster y gwasanaethau gael eu pennu gan y person ifanc a dylai cymorth gael ei gynnal ar ôl i ieuencid gael mynediad at dai. Mae perthnasoedd dibynadwy, parchus a therapiwtig rhwng pobl ifanc a gweithwyr proffesiynol sydd yn rhoi cefnogaeth drwy'r cyfnod pontio o ddigartrefedd yn gritigol i gyflawni sefydlogrwydd tai.

Argymhellion allweddol

Bwriedir i'r argymhellion canlynol fod yn arweiniad i bolisi'r llywodraeth ac i fuddsoddiad mewn mynd i'r afael ag atal digartrefedd pobl ifanc:

Camau gweithredu ar draws y llywodraeth

- Datblygu Agenda Ymchwil Cenedlaethol i Ddigartrefedd pobl ifanc er mwyn datblygu ffocws traws-systemau ar atal digartrefedd pobl ifanc, wedi eu drefnu yn unol â'r dopoleg ataliaeth uchod.
- Datblygu asesiad traws-systemau ac offeryn sgrinio er mwyn clustnodi, asesu ac ymateb i anghenion pobl ifanc sy'n wynebu risg o fod yn ddigartref. Datblygu fframwaith gwerthuso i gynghorau ac asiantaethau/sefydliadau er mwyn asesu eu cynnydd tuag at atal digartrefedd pobl ifanc.
- Gweithio ar draws y llywodraeth er mwyn cynyddu ymwybyddiaeth y cyhoedd yn sylweddol o'r gwasanaethau, cymorth, budd-daliadau a hawliau sydd ar gael i blant, pobl ifanc, a theuluoedd sydd yn wynebu risg o fod yn ddigartref neu sydd yn ddigartref. Cefnogi gweithwyr proffesiynol yn y system gyhoeddus sydd yn gweithio gyda phlant a phobl ifanc (e.e. athrawon, meddygon) er mwyn mynd ati i addysgu pobl ifanc am y cymorth a'r gwasanaethau sydd ar gael, yn ogystal â'u hawliau a beth sy'n ddyledus iddynt.

Iechyd a gofal cymdeithasol

- Gweithredu polisiau 'dim rhyddhau i ddigartrefedd', fydd yn golygu y dylid ymgysylltu'n gynnar â'r holl bobl ifanc sydd yn gadael gofal iechyd neu sefydliadau gwasanaeth cyhoeddus yn y prosesau cynllunio sydd yn mynd i'r afael â'u sefydlogrwydd mewn perthynas â thai a'r cymorth cofleidiol angenrheidiol.
- Hyrwyddo a gweithredu modelau lleihau niwed sy'n gyfeillgar i bobl ifanc mewn lleoliadau gofal (e.e. gofal maeth, cartrefi grwpiau) ac ôl-ofal (e.e. tai pontio ôl-ofal) sydd yn canolbwyntio ar leihau'r risg o effeithiau niweidiol sydd yn gysylltiedig â chamddefnyddio sylweddau ac ymddygiadau eraill.
- Creu darpariaeth ôl-ofal sydd yn ymrwymo i ddarparu cymorth parhaus (yn ôl yr angen) i bobl ifanc mewn gofal nes eu bod yn 25 oed, a ddarperir drwy ddarparwyr presennol sy'n gwasanaethu pobl ifanc. Dylai unrhyw warant gofal gael ei werthuso'n flynyddol er mwyn asesu ei effeithiolrwydd o ran gwella sefydlogrwydd tai i bobl ifanc ar ôl gofal.

Addysg

- Cynorthwyo cynghorau ac ysgolion i weithredu partneriaethau cymunedau ysgol sydd yn amcanu at ddarparu ymyriadau sydd yn gallu atal digartrefedd pobl ifanc. Dylai partneriaethau gynnwys ysgolion, gofal iechyd, cymorth iechyd meddwl, a gwasanaethau yn y gymuned, a dylent ganolbwyntio ar adnabod ansicrwydd tai a materion eraill yn gynnar, atal gadael ysgol yn gynnar oherwydd ansicrwydd tai, cyfryngu teuluol a chymorth wedi ei hysbysu gan drawma, a gwasanaethau priodol eraill.

Cyfiawnder troseddol

- Sicrhau bod pobl ifanc sydd yn cael eu rhyddhau o'r system cyfiawnder troseddol yn ymgysylltu â phrosesau cynllunio yn gynnar ac aml, a darparu amrywiaeth o opsiynau tai iddynt. Dylai cynllunio fynd i'r afael yn benodol â chyflogaeth, addysg, iechyd a iechyd meddwl, sgiliau bywyd, a chynhwysiant cymdeithasol a chysylltiad â theulu, ffrindiau, a chymunedau ôl-ofal.
- Adolygu polisiâu cyfiawnder troseddol ieuencid presennol er mwyn penderfynu sut maent yn cyfrannu at ansicrwydd tai neu ddigartrefedd yn achos pobl ifanc. Ymgysylltu â'r Panel Cyngori ar Gyfiawnder Ieuencid Cymru mewn perthynas â'r adolygiad er mwyn sicrhau bod llais a phrofiad pobl ifanc yn cael eu hadlewyrchu mewn gwelliannau polisi.
- Darparu addysg ac eiriolaeth wedi ei ganolbwyntio ar ieuencid ynghylch hawliau cyfreithiol a hawliau dynol, ynghyd ag arfau a llwybrau er mwyn cael mynediad at gymorth cyfreithiol pan dorri'r hawliau pobl ifanc. Dylid gwneud hynny mewn cydweithrediad â chyrff cyhoeddus priodol, megis Comisiynydd Plant Cymru.

Tai

- Atgyfnerthu'r ddeddfwriaeth bresennol ynghylch digartrefedd er mwyn canolbwyntio ar atal digartrefedd pobl ifanc yn ogystal â gweithgareddau sydd yn canolbwyntio ar ryddhau pobl ifanc o systemau cyhoeddus (e.e. iechyd, llesiant plant, cyfiawnder).
- Darparu buddsoddiadau er mwyn cefnogi gweithredu modelau tai sy'n canolbwyntio ar ieuencid ac sy'n seiliedig ar dystiolaeth, megis Tai yn Gyntaf i Bobl Ifanc. Dylai'r modelau yma fod yn seiliedig ar egwyddorion dewis i bobl ifanc, llais i bobl ifanc a hawl yr unigolyn i benderfynu.
- Sicrhau bod deddfwriaeth 'dyletswydd i gynorthwyo' yn ymateb yn briodol ac effeithiol i anghenion a hawliau pobl ifanc, ac yn gwarantu bod plant a phobl ifanc yn derbyn yr un warchodaeth ag oedolion.
- Ymgorffori ffocws ar ataliaeth mewn gwasanaethau digartrefedd pobl ifanc presennol.

¹ I gael rhestr gyflawn o gyfeiriadau at y ffynonellau a nodir yn y ddogfen hon, gweler yr adroddiad llawn.

Author Details

Kaitlin Schwan, PhD, is a Senior Researcher at the Canadian Observatory on Homelessness at York University. Working in partnership with youth with lived experience of homelessness, her research focuses on youth homelessness prevention and the prevention of homelessness for women and girls.

David French is the Director of Policy and Planning with A Way Home Canada. Working with all orders of government, communities, and youth-serving organizations, David nestles his work in honouring the voices of young people and building trust and understanding across the issue. His work has led to important and transformative policy solutions across Canada.

Stephen Gaetz, PhD, is a Professor in the Faculty of Education at York University and is the President and CEO of the Canadian Observatory on Homelessness and the Homeless Hub. Dr. Gaetz plays a leading international role in youth homelessness prevention and knowledge mobilization in the area of youth homelessness.

Ashley Ward, PhD, is the Lead Researcher in the *Making the Shift Youth Homelessness Social Innovation Lab* (Canada). Working closely with a number of community partners, she oversees the research and evaluation activities for a series of demonstration projects across Ontario and Alberta, Canada.

Jennifer Akerman is a graduate student researcher at the Canadian Observatory on Homelessness' and is currently pursuing a Master of Public Health in Social and Behavioural Health Sciences at the University of Toronto.

Melanie Redman is the Co-Founder, President, and CEO of A Way Home Canada. An international leader on youth homelessness policy, planning, and practice, Melanie is currently leading an international consultation process to refine and build consensus on the Canadian-made Housing First for Youth programme model.

For further information please contact:

Andrew Connell or **Jonathan Webb**

Wales Centre for Public Policy

+44 (0) 29 2087 5345

info@wcpp.org.uk

This report is licensed under the terms of the Open Government License

**Wales Centre
for Public Policy**
Canolfan Polisi
Cyhoeddus Cymru